

ПРОГРАМ ОБАВЕЗНИХ И ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК	
Циљ: Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА)	
Ученик је у стању да: – разликује променљиве речи од непроменљивих – разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деклинацију – разликује основне функције и значења падежа – употребљава падежне облике у складу са нормом – употребљава глаголске облике у складу са нормом – разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима) – доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова – правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице – говори јасно поштујући књижевнојезичку норму – течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове	За обраду ове теме 32 часа, за утврђивање 31- укупно 63. Како би ученици проширили своје знање о врстама речи, проверићу колико су научили у претходном разреду о врстама речи. Уколико буду имали проблем са разликовањем врсте и службе речи, на примеру човека као врсте и његове службе у различитим ситуацијама објаснићу ученицима разлику између врсте и службе речи. Ученицима ће врсте речи бити појединачно објашњене, кроз засебне лекције из Граматике. Ученицима су увек теже за разумевање непроменљиве речи од променљивих тако да ћу направити осврт на њих и кроз друге програмске садржаје. Обнављањем службе речи у реченици и реченичних чланова, које су раније учили, ученицима ћу објаснити појам реченице. Знање о падежном систему српског књижевног језика надовезаће се на стечено знање о врстама и служби речи у реченици . Да би ученици правилно употребљавали падеже у реченици и синтагми, препоручићу им да код куће читају књижевна дела и да обрате пажњу на променљивост именских речи у реченицама. Ученике ћу на редовним часовима упутити на основна значења падежа, а на часовима додатне наставе, са надареним ученицима, обрадићу и прилошка значења падежа.

	Осим на редовном часу, ученици ће моћи своја знања да провере и код куће помоћу задатака из Радне свеске. Како би ученици лакше и боље усвојили градиво, после сваке обрађене области из граматике биће направљен пано. На часовима утврђивања, како бисмо лакше и брже утврдили пређено градиво, ученицима ћу поделити одштампане наставне листове. Задавањем примера са намерним грешкама из Граматика и Радних свезака указујем на значај примене правописа, јер текст са правописним грешкама може да буде неразумљив или погрешно протумачен. На примерима из новина, реклама, наслова филмова уочавају неправилности и отклањају их поштујући правопис. Ученици ће радити диктате које ће у оквиру групног рада сами оцењивати, чиме развијају такмичарски дух и жељу за стицањем знања. Навођењем примера из народног говора ученици ће уочити разлику између књижевне и некњижевне акцентуације. Слушањем примера са звучних читанки лакше ће одредити место реченичног акцента или акцента у речи. Слушање им помаже да и сами правилније изговоре одређену реч. Ученицима који раде по ИОП-у, обим садржаја и методе биће прилагођени и базираће се на интензивном коришћењу визуелних наставних средстава и што већем укључивању у групни рад или рад у пару са са ученицима-помагачима. Од њих ће се захтевати познавање општих одлика књижевности уз повезивање стечених знања са свакодневним животом. Провера остварености стандарда и оцењивање ученика вршиће се на основу усменог одговарања ученика, тестова, контролних задатака, практичних радова, вежби и опште активности и залагања на часовима и ваннаставним активностима.
ТЕМА 2: КЊИЖЕВНОСТ	
Ученик је у стању да: –разликује књижевни и некњижевни текст;	50 часова за обраду, 14 за утврђивање – укупно 64. Након прочитаног текста, наводимо ученике да одреде које су основне информације које

– чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела – чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова – одреди род књижевног дела и књижевну врсту – разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности – разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији – анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови фабуле – поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава) – разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца – разликује облике казивања – увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике – одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно-уметничком тексту – процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шаљив, ведар, тужан и сл.) – развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела – одреди тему и главне и споредне мотиве – анализира узрочно-последично низање мотива	носи текст-проналазе главне ликове, одређују радње текста, поруку текста. Постављањем питања наводимо ученике да одвоје битно од небитног у тексту и тако дођу до главних мотива и одвоје их од споредних. На разлике између књижевних родова указујем радећи неко од тих дела кроз особине сваког књижевног рода појединачно. Лако уочљиве су визуелне разлике (лирика - кратка, епика - дужа, десетерац, драма-дело по улогама). Истицањем особина књижевних врста помажемо ученицима да препознају и разликују приповетку од песме, романа и задајем вежбања помоћу којих ће повезивати наслове, ликове и ауторе дела. На напредном нивоу ученици ће направити пано са насловима, ликовима и ауторима одређених дела, путем асоцијација одређивање теме и мотиве књижевних дела. Да би ученици препознали стилске фигуре, говорим о њиховој улози (функцији) богаћењу језика, сликовитости. Истицањем стихова и њихових особина наводимо ученике да препознају дате стилске фигуре. Истицањем стихова који су обележени фигуром омогућавамо ученику да примети њену карактеристику и тако је препозна и одреди. На средњем нивоу ученик посматрајући стих уочава особине сложенијих стилских фигура. Објашњењем појмова, резиме и кључне речи на примерима (пасус, реченица) задајем вежбе за препознавање кључних речи и краће текстове за писање резимеа. Ученицима може бити од користи препричавање које су савладали у претходним разредима. Могућа је и корелација (заједнички часови) са наставницима историје, ради лакшег схватања различитих наставних тема које су повезане са историјским догађајима. Такође, могући су угледни часови који ће омогућити већу мотивисаност и интересовање ученика, путем нових, другачијих приступа и метода рада. Ученицима који раде по ИОП-у, обим садржаја и методе биће прилагођени и базираће се на интензивном коришћењу визуелних наставних средстава и што већем укључивању у групни рад или рад у
--	---

– илуструје особине ликова примерима из текста – вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове – илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима – уважава националне вредности и негује српску културноисторијску баштину – наведе примере личне добити од читања – напредује у стицању читалачких компетенција – упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст.	пару са са ученицима-помагачима. Од њих ће се захтевати познавање општих одлика књижевности уз повезивање стечених знања са свакодневним животом. Провера остварености стандарда и оцењивање ученика вршиће се на основу усменог одговарања ученика, тестова, контролних задатака, практичних радова, вежби и опште активности и залагања на часовима и ваннаставним активностима.
ТЕМА 3: ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	
Ученик је у стању да: – користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог – издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у целине (уводни, средишњи и завршни део текста) – саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште – проналази информације садржане у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту – напамет говори одабране књижевне текстове или одломке	Укупан број часова 53, за обраду 7, за утврђивање 46. Слушањем текста ученици добијају основне информације, на основу којих ће одговорати на постављена питања. Записивањем плана излагања на табли сви ученици учествују у анализи дела, а давањем конкретних задатака, на пример да из текста издвоје наративне или дескриптивне делове текста, као и физички изглед и особине ликова, усвојиће и препознавати нове појмове. Говорне вежбе су углавном повезане са различитим животним ситуацијама и искуствима ученика, што уз одговарајуће захтеве које пишем на табли ученицима омогућава да прате и говоре на задату тему. На тај начин развијају говорну културу. Слушањем прича и песама са звучних читанки уочаваће одлике изражајног читања и рецитовања уз објашњења појмова интонација, дикција, темпо и акценат. Прављењем намерних грешака у читању ученицима ћу указати на разлику између књижевног и некњижевног језика. Ученици ће добити задатак да сакупе што већи број некњижевних речи, а онда ће их замењивати књижевним. Планирани домаћи задаци и писмене вежбе су прилика да се развија

	креативност, маштовитост и писменост, као и да се богати речник. Теме су прилагођене узрасту, искуству и интересовањима ученика. Уз тему ученици добијају упутства и план излагања. Да би схватили значај писмености и правописа повремено ће добијати реченице са намерним грешкама (састављеним речима, без знакова интерпункције). Такође, задаћу им реченице у којима ће подвлачити или прецртавати сувишне речи и изразе. На часовима анализе домаћих задатака сами ће оцењивати и изабрати најбољи рад, а тиме развијају критичност и смисао за разликовање добрих и мање добрих радова, као и такмичарски дух и жељу да буду похваљени и награђени. Ученицима који раде по ИОП-у, обим садржаја и методе биће прилагођени и базираће се на интензивном коришћењу визуелних наставних средстава и што већем укључивању у групни рад или рад у пару са са ученицима-помагачима. Од њих ће се захтевати познавање општих одлика књижевности уз повезивање стечених знања са свакодневним животом. Провера остварености стандарда и оцењивање ученика вршиће се на основу усменог одговарања ученика, тестова, контролних задатака, практичних радова, вежби и опште активности и залагања на часовима и ваннаставним активностима.
Напомена (пројектна настава)- Пројектна настава биће реализована у оквиру теме Књижевност. Ученици ће самостално или у групама истраживати обичаје српског народа или свог окружења, прикупљаће податке, осмишљавати и реализовати пројекте. Настава ће бити реализована путем активне наставе, уз пуно уважавање мишљења ученика и уз минималну координацију наставника.	

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ: Стицање основних знања која ће ученицима омогућити да се писаним и усменим путем на правилан начин изражавају на страном језику. Овладавање вокабуларом и граматичким правилима како би били у могућности да комуницирају са људима из других земаља и били охрабрени да наставе, на вишем нивоу и самостално, учење страног језика. Стицање свести и сазнања о односу

матерњег и енглеског језика и позитивног става према страним језицима и културама.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: MY LIFE	
Ученик треба да: - разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе - познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава - познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода) - на матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста - познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције - разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода) - на основу смисла читавог текста и садржаја појединачних делова открива значења непознатих речи и конструкција - користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства - Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога - Резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују	За ову наставну тему предвиђено је 4 часа обраде и 4 часа утврђивања, укупно 8 часова. Ученици кроз слушање, читање и посматрање илустрација усвајају нов вокабулар, учестале изразе у енглеском језику, редне бројеве и датуме. Увежбавају промену глагола у простом садашњем времену, дају сопствене примере усменим и писаним путем. Кроз граматичка вежбања усавршавају исказивање допадања или недопадања, могућности и знања, физичког изгледа, свакодневних активности. Учествују у дијалозима, повезују слике са речима и изразима, одређују да ли су искази тачни или нетачни, утврђују знања везана за друге културе попуњавајући квиз о коме касније дискутујемо у групи.
ТЕМА 2: ANIMALS	
- Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз	За ову наставну тему предвиђено је 4 часа обраде и 6 часова утврђивања, укупно 10

одговарајуће илустративне елементе - разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору - користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности - на матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста - познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције - резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују - користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства	часова. Кроз слушање диска ученици повезују одговарајуће ликове са одређеним изразима којима се представљају активности у тренутку говора, као и учестале активности, и на тај начин усвајају правилну употребу и грађење садашњих времена. Дају одговоре на постављена питања, писаним путем израђују листу задатих кућних послова и коментаришу их. На тај начин ученици усвајају употребу прилога учесталости. На основу задатих слика одређују тачност одговарајућих реченица. Ученици самостално и у пару раде граматичка вежбања, играју игре, попуњавају разгледницу одговарајућим глаголским временом, играју игру погађања и раде мини пројекат. Писаним и усменим испитивање се проверава ниво стеченог знања ученика.
ТЕМА 3: HOLIDAYS	
- Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе - познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава - користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности - на матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста	За ову наставну тему предвиђено је 4 часа обраде и 4 часа утврђивања, укупно 8 часова. Ученици кроз слушање и читање текста, као и разговор о њему усвајају исказивање прошлости у енглеском језику. Кроз препричавање занимљивих путовања и доживљаја из прошлости вежбају употребу правилних и неправилних глагола. Праве сопствене листе неправилних глагола редоследом којим их уче. Пишу разгледницу са имагинарног путовања и описују шта им се

- познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције - разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода) - резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују - познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога - користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства	тамо десило. Вежбају изговор, кратке потврдне и одричне одговоре. Писменом вежбом се утврђује ниво стеченог знања.
ТЕМА 4: FOOD	
- Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе - познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава - познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода) - на матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста - познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције - разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода) - резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују - користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из	За ову наставну тему предвиђено је 4 часа обраде и 6 часова утврђивања, укупно 10 часова. Ученици слушају текст са диска и усвајају нов вокабулар, дају одговоре на питања и кроз граматичка вежбања утврђују грађење множине именица, као и разликовање бројивих од небројивих именица. Кроз дијалоге вежбају наручивање хране у ресторану или кафеу, а кроз састављање листе за куповину вежбају употребу бројивих и небројивих именица. састављањем реченица писменим и усменим путем. Разговарају о омиљеним врстама хране и пиће, и записују своје омиљене рецепте. Праве презентације на тему хране карактеристичне за различите делове света.

његовог непосредног искуства	
ТЕМА 5: THE WORLD	
- Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе - познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава - користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности - препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну) - правилно записује познату лексику - познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода) - зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински - повезује неколико кратких исказа у кратак, везани текст о блиским темама - на матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста - познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције - једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве - препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина) - поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба - познаје животне услове који владају у појединим екосистемима света (клима, географске одлике и сл.) где се користи страни језик	За ову наставну тему предвиђено је 6 часова обраде и 7 часова утврђивања, укупно 13 часова. Кроз упоређивање људи и места, ученици усвајају правила за поређење једносложних, вишесложних и неправилних придева, касније дају сопствене примере, постављају питања и дају одговоре. Слушају и читају текст на основу чега закључују на који начин се гради компаратив и суперлатив придева. Кроз различите примере израђене усменим и писаним путем ученици утврђују разлику између компаратива и суперлатива, као и употребу заменица у функцији објекта. Усавршавају изговор, допуњују граматичка вежбања, дају одговоре на постављена питања у квизу везаном за проверу њихових знања о животињама кроз који увежбавају поређење придева. Учествоју у дијалогу, играју игру асоцијације, пишу о месту у коме живе. У овој теми предвиђено је реализовање угледног часа на тему САД. Писаним и усменим испитивањем се проверава ниво стеченог знања ученика.

- резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују - познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога - углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцентаско-интонацијских правила или уз мање неправилности које не угрожавају разумевање поруке коју жели да саопшти - записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила - разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика - пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота)	
ТЕМА 6: ENTERTAINMENT	
- Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе - разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење - познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава - користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности - разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства - познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин	За ову наставну тему предвиђено је 5 часова обраде и 6 часова утврђивања, укупно 11 часова. Ученици слушају текст са ЦД-а и посматрају илустрације, уводи им се нов вокабулар и на тај начин увиђају начин исказивања будућих активности. Кроз корелацију за српским језиком увежбава се разликовање именица од глагола, и самим тим, придева од прилога. Састављањем листе својих недељних обавеза увежбавају употребу фразе HAVE TO. У току ове наставне теме

исхране, радно време, навике, празници, разонода) - на матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста - размењује основне информације о плановима и обавезама - познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције - једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве - поставља и одговара на 2–3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање - разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода) - резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују - течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност - познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога - учествује у неформалном и формалном разговору (нпр. са наставницима, службеним лицима и сл.), поставља и одговара на неколико питања у низу на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање - препознаје утицај неколико најзначајнијих личности и дела из друштвене и уметничке историје циљних култура у свету, које доводи у везу са друштвеним и уметничким појавама из наше историје и обрнуто	проверава се ниво стеченог знања путем израде писменог задатка.
ТЕМА 7: REVISION	
- Познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава	За ову наставну тему предвиђено је 4 часа обраде и 8 часова утврђивања, укупно

- правилно записује познату лексику - разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе - користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности - повезује неколико кратких исказа у кратак, везани текст о блиским темама - разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате / блиске теме - пише једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама - уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства - познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције - правилно записује фреквентне и увежбане речи, познаје и примењује одређени број основних правописних правила - на матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста - саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу - разуме основни смисао и главне информације споријих, јасно артикулисаних монолошких излагања и прича о познатим и узрасно адекватним темама, уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања - уз краће паузе, описује себе и своје непосредно окружење, свакодневне активности, искуства из прошлости користећи једноставна језичка средства - познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога - записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила	12часова. Ученици повезују слике са задатим питањима, вежбају давање кратких одговора, попуњавају граматичка вежбања, састављају листу личних планова о будућности, дају примере потврдних и упитних реченица. Вежбају читање и давање одговора везаних за одговарајући текст, играју игру састављања дугих реченица, савладавају исказивање предлога и жеља. Дају одговоре када им је понуђен вишеструки избор, одређују да ли су понуђени искази тачни или нетачни, утврђују знања стечена из свих претходних наставних тема кроз израду квиза. Писменим и усменим испитивањем се проверава ниво стеченог знања ученика.
---	---

- резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују - користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства - пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота) - разуме основни смисао и главне информације јасно артикулисаних монолошких излагања, прича, презентација и предавања на узрасно адекватне и блиске теме, уз одговарајућу визуелну подршку - прецизно описује искуства, активности и догађаје из садашњости и прошлости у виду дескриптивних и наративних текстова користећи познате сложеније језичке структуре и адекватну лексику - течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност.	
Напомена (пројектна настава)	

ИСТОРИЈА	
Циљ: Наставе и учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно – историјском наслеђу друштву и држави у којој живи	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: Основи проучавања историје	
Ученици ће умети да: - да објасне појам историја - поделу историјских извора	- На овим часовима наставник путем дијалога разговара са ученицима о појму историја, прошлост хронологије и временске одреднице. - Дефинишу основне историјске појмове (историја учитељица живота, Херодот,

-места где се чувају -појам хронологија -Разликује временске одреднице - да зна да покаже на времеској ленти одредницу	прошлост) - Уз помоћ ленте утврђујемо које временске одреднице постоје, разликују догађаје у старој и новој ери. - Праве разлику између историјских извора и коментаришу улогу и значај извора за проучавање историјских појава, процеса и догађаја. - Имају задатак да путем пројекта истраже догађаје из ближе породичне прошлости - Наводе примере историјских извора где се чувају, повезују прошлост са садашњошћу и наводе које изворе имају у својој околини или окружењу. - Коментаришу слике у уџбенику и имају задатак да сами закључе где се који извори налазе, чувају и какву намену имају - Повезивање догађајаће из прошлости и садашњости базирани на историји прошлости
ТЕМА 2: Праисторија	
Ученик треба да зна: -Да наведе основне одлике каменог и металног доба -Живот и навике људи у праисторији -проналаске који су били прекретница -Лоцира на карти где се појавио први човек	У оквиру ове наставне теме ученик се упознаје: - наставник заједно са ученицима дискутује о појави првих људи и уз помоћ историјске карте показују пут њиховог кретања и ширења из Северне Африке ка Европи. - Уз помоћ ленте времена заједно обележавају временску појаву првих људи и процес кретања у каснијим периодима - Поделу праисторије, прве изуме који су донели промене у начину живота, навика и обичаја - Ученици упоређују начин живота праисторијских људи, њихову културу и занимања са животом и културом данашњих људи (становање, облачење, навике) - Дефинишу и објашњавају основне појмове (хорда, чопор,замуница сојеница) - Упознају се са најважнијим локалитетима праисторије у Европи и на простору Србије користећи историјску карту - Уз помоћ слика визуелно доносе закључке о ономе што слика показује
ТЕМА 3: Стари Исток	

Ученик ће умети да покаже на : - историјској карти границе држава Старог Истока - Наведе припаднике различитих друштвених и политичких група, - Разуме улогу и значај религије, - историјску личност и догађај зна да смести на ленту времена - преко слика и презентација повезује личности и догађаје	У оквиру ове теме ученици ће се упознати са: - Особеностима настанка и развоје првих држава на простору Старог Истока - Друштвеном поделом и географским особинама - Проучавати државе посебно (Египат и Месопотамију) и упоређивати са данашњим државама и њиховим особеностима - Посматрати визуелни приказ слика и коментарисати их шта на њима виде - Упознати се са религијом тадашњих држава и упоредити са данашњом религијом развијајући критички дух ученика - упознати културну баштину тадашњих цивилизација кроз развој првих писама, књижевности, науке и уметности - Упознавање и дефинисање нових појмова (држава, робовласничко друштво, Стари Исток, пирамида, мумија, балсамовање) - Упознавање историјских личности које су обележиле развој кроз одређени временски период - Као пројектни задатак ученици могу да сами осмисле писање порука клинастим писмом потребан материјал(глина или пластелин, штапић и подлога)
ТЕМА 4: Стара Грчка	
Ученик ће умети да зна: - да опише и лоцира особености природних услова и географског положаја Старе Грчке - лоцира на ист. карти најстарије цивилизације - зна разлику између друштвених структура Атине и Спарте - разликује узрок и последице грчко-персијских ратова - Разликује легенде, митове и религију - Зна у чему је улога и значај освајања	Ученици проучавањем ове теме упознају се са : - Постанком Грчке државе и њених цивилизација кроз различите временске епохе - Географски развој кроз привредни развој и успон појединих држава и градова, дајући могућност да се упореди грчки градови некада и данас на основу искуства кроз обилазак и посете истих - Појавом племена (народа) Дорци, Јонци, Еолци и Ахајци који чине основу развоја првих цивилизација - Упознавање са историјским личностима које су обележиле развој грчке историје (Хомер, јунаци тројанског рата, митски јунаци Минотаур, Тезеј, Перикле, Леонида, Александар Македонски, књижевници, песници, филозофи, вајари, религија и важност богова и Олимпијских игара)

Александра Македонског - користи основне историјске појмове	- Упознавање са првим градовима државама кроз Спарту и Атину, њихова уређења и социјалну структуру друштва, које се базирају на сличностима и разликама (снага, моћ, политика, војска) - Ратовима којесу обележилепериод успона и развоја (грчко-персијски) и пада политичког и привредног (пелопоненски рат) - Развојем Хеленистичког доба са успешном политиком и освајањем Александра Македонског, који је довео до пада и кризе Старе Грчке, и успона нове државе Александра Македонског која запада у кризу са његовим одласком - Препознавање и објашњење кључних појмова Хелени, Хомер, Тројански рат, колонизација, полис, - Јонски устанак, Маратон, спартанско васпитање, свадба Европе и Мале Азије - Истраживање историјских личности и њихова улога у развоју грчке историје
ТЕМА 5: Стари Рим	
Ученик ће умети да: - покаже локацију настанка првобитне римске државе - Да зна да објасни разлике и сличности између републике и царства, различитих друштвених група, - зна особености вишебожачке и једнобожачке религије - зна да покаже локалитете на простору Србије - на ленти времена зна да покаже појаву, догађај и личност	Ученик кроз ову тему упознаје се са : - Географским развојем и особеностима развоја римске државе кроз различита политичка уређења и друштвени развој - Процес ширења државе кроз различите епохе - Јачање римске војске (легија) - Појаву личности које су обележиле одређени период (Ханибал, Пир, Цезар, Октавијан Август, Диоклецијан, Атила) - Занимљивости везане за личности, догађаје - Развој културне баштине књижевност, право, филозофија, архитектура, свакодневни живот) - Освајачке ратове и јачање царства - Долазак нових освајача који ће угрозити опстанак Царства (Хуни и Германи) Остаци римске културе на простору Србије
Напомена (пројектна настава) Планирана је да се изводи у оквиру две наставне теме. Ученицима се даје слобода избора садржаја из предложених тема Стари Исток и Стара Грчка	

МАТЕМАТИКА	
Циљ: Циљ учења математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - Израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева) - Решити једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева) - Примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама - Изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке - Правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко-логичком смислу - Разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце	За ову наставну тему предвиђено је 34 часова, 16 за обраду новог градива и 18 за утврђивање. Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње ће се проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Обновиће се својства природних бројева, придруживање природних бројева тачкама бројевне полуправе, бројевни изрази и решавање једноставнијих примера једначина и неједначина. У делу који се односи на дељивост, ученици ће се подсетити дељења у скупу природних бројева са и без остатка. Научиће правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако што ће ученици сами да откривају законитости и активно да се укључују у процес истраживања и учења, док за правила дељивости са 3 и 9 ученике ће добро изабрани примери водити до правила. Кроз примере подскупова N_0, ушће се различити начини записивања скупова, појам празног скупа и бесконачног скупа. Ученици ће научити основне појмове о скуповима и математичко изражавање: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп, са одговарајућим знацима; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке. На подесним примерима илустроваће се математичко-логичка употреба речи: <i>сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда)</i>. Скуповне операције ученици ће савладати помоћу илустрација са

- Одреди и примени НЗС и НЗД	разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Увођењем појмова простог и сложеног броја, ученици ће се упознати са Ератостеновим ситом и поступком растављања природних бројева на просте чиниоце и поступцима одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Кроз примере из реалног живота ученици ће примењивати НЗД и НЗС у решавању проблемских задатака.
ТЕМА 2: ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	
- анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор - упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом - правилно користи геометријски прибор	Од 17 часова колико је предвиђено за ову тему, 7 часова ће се обрађивати ново градиво, а 10 утврђивати исто. Цртањем на табли, ученици ће уочавати основне геометријске појмове: тачку, праву и раван. Учиће се да користе математички језик приликом описивања геометријских појмова, али и правилном обележавању како основних, тако и изведених геометријских појмова. Ученици ће уочавати односе између тачке и праве, између две праве и одређивати број дужи, права и полуправа који су одређени датим тачкама и уочавати међусобни однос између правих у равни. Упознаће се са појмовима кружна линија и круг и уочаваће разлику између ових појмова, као и међусобни положај праве и круга и два круга. Разлика између цртања и конструисања ће бити врло јасно дефинисана, како би ученици правилно користили геометријски прибор за конструисање геометријских појмова. Ученици ће претварати јединице мере за дужину, веће у мање и обрнуто када се могу изразити природним бројевима. Упознаће се са појмовима усмерених дужи и вектора, као и са централном симетријом коју ће користити приликом пресликавања тачака. Од ученика ће се очекивати коришћење математичког језика у описивању геометријских појмова и њихових односа.
ТЕМА 3: УГАО	
- идентификује врсте и опише својства углова	Од 17 планираних часова у овој теми, ново градиво ће се обрађивати 7 часова, а

(суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор - измери дати угао и нацрта угао задате мере - упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно - реши једноставан задатак применом основних својстава паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова)	10 часова утврђивати. Илустрацијом на табли и узимањем примера из свакодневног живота, ученици ће се упознати са појмом угла као дела равни. Учиће да правилно обележавају углове и поделу углова на врсте где ће се пажња ставити на неке карактеристичне углове као што су прав, опружен и пун. Ученици ће учити којом се јединицом мере углови и које су мање јединице мере. То ће користити код рачунског сабирања и одузимања углова и цртања угла угломером. Надовезивањем датих углова ученици ће научити како да геометријски саберу или одузму углове. Ученици ће се упознати са појмовима суплементних и комплементних углова, као и са угловима на трансверзали, односно са паралелним крацима. Поменуте углове, као и унакрсне и упоредне углове ученици ће користити приликом решавања различитих задатака. Инсистираће се на коришћењу геометријског прибора и на прецизношћу у раду.
ТЕМА 4: РАЗЛОМЦИ	
- прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке у оба записа и преводи их из једног записа у други - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја - заокругли број и процени грешку заокругљивања; - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину - одреди проценат дате величине - примени размеру у једноставним реалним ситуацијама - примени аритметичку средину датих бројева - сакупи податке и прикаже их табелом и кружним	За ову тему предвиђено је 55 часа, од чега су 23 планирани за обраду, а 32 за утврђивање. Помоћу примера из свакодневног живота, ученици ће се упознати са појмом разломка, али и са правилним записивањем разломка и изговарањем делова разломка. Нагласиће се разлика између правилних, неправилних и привидних разломака. Приликом поређења разломака, ученици ће користити слику, али и правила поређења разломака када су им једнаки бројиоци, односно имениоци. У ситуацијама где је потребно инсистираће се на скраћивању, односно проширивању разломка. Поред разломачком записивања разломака, ученици ће учити децимално записивање и претварање једног облика записивања у други. Ученици ће представљати разломке на бројевној полуправој и учиће правила заокругљивања разломака у децималном запису, нарочито у ситуацијама када је број има бесконачно много децимала. Са разломцима у оба записа, ученици ће учити да рачунају са све четири рачунске операције. Почевши од сабирања разломака једнаких именилаца и децималних бројева са једнаким бројем децимала, учиће се поступак сабирања и одузимања, постепено ће се повећавати захтеви у задацима. Приликом дељења

дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер	разломака, ученицима ће бити објашњен појам реципрочне вредности и поступак свођења дељења разломака на множење. Са бројевима у децималном запису посебна пажња ће бити посвећена приликом множења и дељења разломака. Када ученици савладају све четири аритметичке операције, радиће се бројевни изрази са више операција. Такође, ученици ће учити да решавају једначине и неједначине и да решења неједначине правилно представљају на бројевној полуправи. Ученици ће се упознати са појмовима размера и проценат и решавање задатке где ће ове појмове примењивати приликом решавања проблема из реалног живота. У овој теми могуће је реализовати час корелације са музичком културом где би се разломци повезивали са трајањем ноте.
ТЕМА 5: ОСНА СИМЕТРИЈА	
- идентификује основсиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије - симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор - конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства - конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој правој	Осна симетрија Од 13 часова колико је планирано за ову тему, 5 часова ће се обрађивати ново градиво, а на 8 утврђивати. У овој теми ученици ће се упознати са појмом осне симетрије посматрањем фигура у квадратној мрежи, чиме ће се долазити до закључака који ће ученицима помоћи да схвате основне особине осне симетрије. Након тога ученици ће осном симетријом без квадратне мреже пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник. Кроз низ примера из реалног живота, ученици ће препознавати основсиметричне фигуре на сликама и цртаће им осе симетрије. Ученици ће се упознати са појмовима симетрала дужи и симетрала угла и учиће се како да исте конструишу. Задатке ће радити правилним коришћењем геометријског прибора за цртање и конструисање.
ТЕМА 7: ПИСМЕНИ ЗАДАЦИ	
Током школске године за израду писмених задатака планирано је 4 часа и 4 часа за исправку писменог задатка. У сваком тромесечју одржаће се по један писмени задатак и наредног часа исправка. Кроз писмене задатке установиће се у којој мери ученици владају обрђеним градивом из претходног периода. Задаци на писменом обухватаће све обрађене теме о том тромесечју. Такође, задаци ће обухватати сва три нивоа постигнућа дефинисаних образовним	

стандардима за овај предмет. На часовима исправке писменог задатка ученицима ће се указати на грешке и на исправан поступак решавања проблема. У исправци писменог задатка ученицима ће бити указано на најчешће грешке које су правили приликом решавања задатака и разјасниће се евентуалне дилеме и нејасноће.

Оцене ће бити изведене на основу броја остварених бодова поштујући правилник о оцењивању и објективно сагледавајући учеников начин размишљања и приступ задацима.

Напомена: За ученике који на часовима редовне наставе нису усвојили неопходан ниво знања и не владају у довољној мери основним појмовима биће организована допунска настава на којој ће ученици добити додатна појашњења и уз помоћ наставника решавати задатке основног и средњег нивоа.

Такође, за ученике који могу постићи више организоваће се додатна настава на којој ће ученици уз подршку наставника решавати сложене задатке из математичких листова или збирке. Тежи задаци уједно су и припрема за такмичење ученицима који су за то заинтересовани.

Ученици обухваћени инклузијом радиће по индивидуалном оперативном плану. Садржај ће бити прилагођен или измењен у зависности од могућности ученика. Циљ је да ученик савлада елементарне појмове и решава лакше задатке, сам или уз помоћ наставника или другог ученика како би достигао основни ниво знања предвиђен стандардима. Задаци на контролним и писменим задацима биће прилагођени нивоу знања ученика.

Ученици се оцењују бројчано оценама од 1 до 5 у складу са критеријумима оцењивања и Правилником о оцењивању ученика. Оцена са писменог задатка се уписује обавезно у дневник, а остале оцене зависиће од постигнућа ученика на контролним задацима и од резултата које ученик покаже приликом усменог испитивања и израде задатака на табли и у свесци.

Реализација наставног плана и програма у петом разреду, обухвата и пројектни задатак који ће ученици реализовати самостално. Пројекат има за циљ да ученици схвате примену математике у решавању проблема из свакодневног живота. Број часова намењених за израду пројекта биће од 1 до 5 у теми која ће бити у вези са самим пројектним задатком. Пројектни задатак ће се реализовати групно по фазама, а сам пројекат ће ученици презентовати у школи.

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ: оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: ИКТ	
- наводи примену информатике и рачунарства у савременом животу, - правилно користи ИКТ уређаје, - именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја, - прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса, - прилагођава радно окружење кроз основна подешавања, - креира дигитални слику и примењује основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички), - креира текстуални документ и примењује основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички), - примењује алате за снимање и репродукцију аудио и видео записа, - креира мултимедијалну презентацију и примењује основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички), - чува и организује податке, - разликује основне типове датотека.	Наставну тему започећу дискусијом са ученицима о могућности примене ИКТ-а гледано из њихове перспективе и њиховим искуствима у коришћењу дигиталних уређаја. Упознаћу их са значајем и могућностима примене ИКТ-а у савременом животу. Помоћу слика и компјутерске опреме која се налази у кабинету за информатику, ученике ћу упутити у врсте рачунара, дигиталних уређаја, као и врсту и функцију њихових делова. Појам оперативни систем објаснићу ученицима надовезујући се на њихова претходна искуства у коришћењу различитих дигиталних уређаја, нпр. мобилни телефон. Кроз демонстарцију и личну активност ученика у виду вежби ученици ће се упознати са прилагођавањем радног окружења како на рачунару, тако и на мобилном телефону. Помоћу доступних корисничких програма, а преко практичних вежби, ученике ћу упознати са креирањем и едитовањем дигиталних слика, текстуалних докумената, аудио и видео записа, као и са мултимедијалним презентацијама. Коришћењем претходно креираних датотека упознаћу ученике са врстама датотека, као и начином њихове организације у рачунару. Ученици ће на посебним часовима поновити стечена знања кроз израду пројектног задатка.
ТЕМА 2: Дигитална писменост	
- реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја, - доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине,	Гледањем едукативних видео садржаја упутићу ученике да уоче и издвоје прихватљиво од неприхватљивог понашања на Интернету. На основу примера и свакодневног живота, кроз разговор, ученици ће

- разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету, - реагује исправно када дођу у контакт са непримереним садржајем или са непознатим особама путем интернета, - приступа интернету, самостално претражује, проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај, - информацијама на интернету приступи критички, - спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на интернету, - разуме значај ауторских права, - препознаје ризик зависности од технологије и доводи га у везу са својим здрављем, - рационално управља временом које проводи у раду са технологијом и на интернету, - сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом, формулацији и представљању резултата и закључака, - одабира и примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта, - наводи кораке и описује поступак решавања пројектног задатка, - вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен, - поставља резултат свог рада на интернет, ради дељења са другима, уз помоћ наставника.	дефинисати правила за сигуран и одговоран начин коришћења ИКТ уређаја. На унапред припремљеном скупу веб страна кроз дискусију подстицају ученике да развијају критичка мишљења у погледу претраживања интернета и одабира резултата. Кроз симулацију небезбедних ситуација ученици ће научити како да реагују када дођу у потенцијално небезбедну ситуацију. На примерима из свакодневног живота објаснићу појам ауторских права а онда повезати са дигиталном технологијом. У корелацији са предметом физичко и здравствено васпитање упутићу ученике како ИКТ уређаји могу лоше утицати на њихово здравље и превентивним мерама заштите здравља. Први пројектни задатак ученици ће радити из области ИКТ и дигиталне писмености. Нагласак ћу ставити на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења. Фазе пројектног задатка испланираћу у складу са временом, сложеносту теме, расположивим средствима и другим релевантним факторима. Ученицима ћу представити могуће теме пројектног задатка, акоје ће се бавити реалним темама из школског или свакодневног живота. Ученици ће радити у мини тимовима или групама. На основу формираних критеријума, ученици ће бирати најбоље радове који ће бити представљени у школским новинама или на школском сајту. При вредновању резултата рада примењиваћу и вршњачко оцењивање, тако што ћу тражити од сваког члана групе да да мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ.
ТЕМА 3: Рачунарство	
- изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке,	Увод у тему програмирање започињу приказивањем мотивационих филмова, готових анимација и рачунарских игара са циљем побуђивања

- схвати математичко-логички смисао речи "и", "или", "не", "сваки", "неки", израза "ако...онда",
- зна алгоритме аритметике (сабирања, множења, дељења с остатком, Еуклидов алгоритам) и интерпретира их алгоритамски,
- наводи редослед корака у решавању једноставног логичког проблема,
- креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу,
- сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби,
- користи математичке операторе за израчунавања,
- објашњава сценарио и алгоритам пројекта,
- анализира и дискутује програм,
- проналази и отклања грешке у програму,
- сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом, формулацији и представљању резултата и закључака,
- одабира и примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта,
- наводи кораке и опише поступак решавања пројектног задатка,
- вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен,
- поставља резултат свог рада на интернет, ради дељења са другима, уз помоћ наставника.

мотивације код ученика и упознавању ученика са корацима у решавању једноставних проблемских задатака. У корелацији са предметом математика увешћу математичко – логичке појмове које леже у основи информатике и рачунарства, скуповне операције, речи „и“, „или“, „не“, „сваки“ и „неки“, одговарајуће логичке везнике, као и алгоритме аритметике.

Коришћењем веб сајта намењених учењу програмирања (као што је нпр. blockly-games.appspot.com) демонстрираћу ученицима поступак ређања блокова, које ће ученици у пару или индивидуално користити за вежбање решавања проблемских задатака и коришћења блок наредби.

Упознавање ученика са начином креирања једноставног рачунарског програма урадићу помоћу једног од доступних визуелних програмских окружења, нпр. Скреч. Кроз активну наставу, ученике ћу укључити у процес програмирања (без много теоријског објашњења сложених програмских концепата) у оквиру којих ће поступно усвајати потребне појмове, знања и вештине. Поступком демонстрације упознаћу ученике са техникама: креирања пројеката, једноставнијим подешавањем, задавањем изабраног кретања или понашања, чувања пројекта и поновног отварања, као и начином модификације пројекта.

Појам променљиве увешћу на конкретним примерима који једноставним рачунским операцијама и њиховим извршењем доводе до решавања конкретног проблема (нпр. програм за израчунавање обима правоугаоника). Преко примера готових рачунарских програма, упознаћу ученике са линијским, цикличним и разгранатим структурама. Ученицима ћу демонстрирати поступак прављења пројеката на Интернету.

У оквиру ове наставне теме ученици ће радити други пројектни задатак. Ученике ћу подсетити на фазе израде пројектног задатка које су прошли при изради првог пројектног задатка. Преложити ученицима могуће теме за пројектни задатак. Очекивани продукт пројектног задатка је

	мултимедијални садржај у форми програма за решавање конкретног проблемског задатка.
Напомена (пројектна настава) За реализацију пројектног задатка предвиђено је 6 часова у оквиру претходних наставних тема. При реализацији првог пројектног задатка нагласак ће бити на разradi пројектног задатка од израде плана до представљање решења. У складу са временом, сложеношћу теме и расположивим ресурсима планираћу фазе пројектног задатка, при чему ћу заједно са ученицима пролазити кроз све фазе. Теме пројектних задатака ће се бирати да буду везане за школски и свакодневни живот, а у корелацији са осталим предметима. Циљ пројектних задатака је развијање и неговање поступности, повезивање и изградња сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа. Најбољи пројектни задаци ће се објавити на школском сајту и школским новинама.	

ГЕОГРАФИЈА	
Циљ: Циљ наставе и учења географије је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: Човек и географија	
повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом; на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи;	На првом наставном часу наставник уводи ученике у наставни предмет, односно, упознаје ученике са значајем географије, не улазећи у терминологију географских дисциплина. На овом часу је потребно помоћи ученицима да повежу постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком. Заједно са ученицима навести примере и разлоге зашто се изучава географија. Такође је потребно упознати ученике са садржајем наставног програма и дати им јасна упутства за рад.
ТЕМА 2: Васиона и Земља	
разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља;	Програмску област Вациона чине најосновнија математичко-географска и астрономска знања о васиони, Сунчевом систему, облику и величини

објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене;	Земље, њеном положају у васиони и о небеским телима Сунчевог система. Кроз ову наставну област потребно је информисати ученике о основним карактеристикама осталих небеских тела, без фактографских података о планетама: величина, удаљеност до Земље и слично. Препоручује се наставнику, ако има могућности, да са ученицима посети Планетаријум и Народну опсерваторију у Београду и да за време ведрих ноћи у локалној средини покаже ученицима видљива сазвежђа и оријентацију помоћу звезде Северњаче.
ТЕМА 3: Планета Земља	
помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику; помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач; разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; повеже нагнутост земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева; разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље); разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; наведе спољашње силе (ветар, вода) Земље; помоћу карте и цртежа опише начине и последице кретања литосферних плоча	Трећа програмска област Планета Земља чине садржаји физичке географије и разврстани су у шест тема. Посебан значај имају исходи који се односе на облик и величину Земље и распоред континената и океана. За достизање исхода предвиђених овом темом најбоље је користити демонстративно-илустративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земље глобуса и географске карте. Имајући у виду оријентацију програма предмета и његов фокус на развијање функционалних знања ученика, географска карта и њено коришћење током процеса учења и подучавања је обавезна. Упознавање ученика са картом и са основним појмовима картографске писмености према наставном програму започиње у првом циклусу основног образовања и васпитања и представља основу развијања функционалних знања. Зато треба радити на даљем унапређивању сналажења на карти током петог разреда, што представља основу за касније изучавање картографског градива у шестом разреду. За ученике овог узраста посебно може бити тешко разумевање Земљине ротације, револуције и последица ових кретања. Због тога је потребно посебну пажњу посветити обради и утврђивању ових садржаја. Наставнику се препоручује примена очигледних наставних средстава (глобус, батеријска лампа, телуријум, видео записи, анимације...) и демонстративно-илустративне методе и методе експеримента како би се

(вулканизам, земљотреси, набирање и раседање); разликује хипоцентар и епицентар и наведе турсне зоне у свету и у Србији; наведе поступке које ће предузети за време земљотреса ; опише процес вулканске ерупције и њене последице; помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена, описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низија и разликује надморску и релативну висину; разликује ерозивне и акумулативне процесе; наведе примере деловања човека на промене у рељефу (броне, насипи, копови); опише структуру атмосфере; наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...); разликује појам времена од појма клима; наведе климатске елементе и чиниоце и основне типове климе; графички представи и чита климатске елементе (климадијаграм) користећи ИКТ; користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са њима; наводи примере утицаја човека на загађење атмосфере и предвиђа последице таквог понашања; наводи примере о утицају атмосферских непогода на човека (екстремне температуре и падавине, град, гром, олуја); уочава и разликује на географској карти океане, већа мора, заливе и мореузе;

могао постићи висок степен разумевања и достизања предвиђених исхода. То ће бити предуслов за касније усвајање низа других појмова који су у вези са сменом обданице и ноћи, сменом годишњих доба, формирањем климатских појасева, односно свих појмова који су у вези са временом и климом и уопште, појавама и процесима у атмосфери, као и у хидросфери и биосфери. При обради наставних садржаја Револуција Земље и Топлотни појасеви треба објаснити термине, као што су екватор, Гринич, северни и јужни повратник и северни и јужни поларник. Не треба улазити у терминологију географске ширине, дужине и часовних зона, јер ће то бити предмет изучавања у шестом разреду. Наставна област Планета Земља има посебан значај јер у оквиру ње ученици упознају објекте, појаве и процесе, гранске и међугранске везе, као и посебне физичко-географске законитости. Акценат треба ставити на достизање исхода који се односе на функционално знање ученика (како се понашати у случају земљотреса, екстремних температура, атмосферских непогода, бујица и поплава...) и треба навести примере позитивног и негативног деловања човека на природу. Природна средина је у суштини сплет тесно повезаних и међусобно условљених компонената које представљају јединствену целину. Имајући у виду нарушавање равнотеже у природној средини, потребно је указивати на превенцију и на заштиту природе. Потребно је код ученика развијати одговорност о очувању биљних и животињских врста и рационалном коришћењу природних ресурса као услови опстанка на Земљи. Један од значајних исхода петог разреда је да се од ученика очекује да опише одговорност коју човек има према планети Земљи, планети коју настањујемо. Препорука је да се приликом планираног излета ученици упознају са објектима геонаслеђа и развију правилне ставове о његовом значају и очувању. Поједини препоручени садржаји могу бити тешки и апстрактни ученицима, па се зато препоручује задржавање на основним појмовима, појавама и процесима уз обилато коришћење дидактичког

наведе и опише својства морске воде; помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; наведе и опише елементе реке (извор, ушће, различити падови на речном току); разликује типове језерских басена према начину постанка; наведе узроке настанка поплава и бујица и објасни последице њиховог дејства; наведе поступке које ће предузети за време поплаве и након ње; наведе примере утицаја човека на загађивање вода и предвиђа последице таквог понашања; помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; помоћу карте наведе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима; опише утицај човека на изумирање одређених биљних и животињских врста; наведе примере за заштиту живог света на Земљи.	материјала и разноврсних метода рада. Једна од основних вештина која се препоручује је правилно географско посматрање и уочавање природних објеката, појава и процеса у локалној средини чиме се подстиче природна радозналост деце, самостално истраживање и њихова правилна интерпретација. Садржаји физичке географије дају могућност стицања знања, вештина и навика коришћењем статистичког материјала који је систематизован у табелама, као и руковањем различитим мерним инструментима, регистрањем и обрадом података које они показују. Предлаже се, уколико за то има могућности да за обраду података ученици користе ИКТ. На овај начин повезују се и интерпретирају квантитативни показатељи и утврђују узрочно-последичне везе и односи. У оквиру ове теме сви физичко-географски објекти, појаве и процеси не могу се потпуно обрадити, што и није циљ овог наставног програма.
Напомена (пројектна настава) Израда модела Сунчевог система у оквиру наставне теме Васиона и Земља (1 час) и модела вулкана у оквиру наставне теме Планета Земља (1 час).	

БИОЛОГИЈА	
Циљ: Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1:Порекло и разноврсност живог света	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да:	Ова наставна тема реализоваће се кроз 16 часова обраде, 8 часова утврђивања и 8

- истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; - једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата	вежби. Ученици имају извесна предзнања о природи и природним наукама, јер се ово градиво надовезује на градиво из нижих разреда (природа и друштво, свет око нас). Ученици имају одређена животна искуства и уобличене ставове о живом свету. Предвиђени исходи ће се остваривати коришћењем уџбеника, слика, модела (биљна и животињска ћелија, ткива, органи, бактерије, праживотиње), табела (сличности и разлике између биљне и животињске ћелије, између царстава) и разговором о ономе што ученици већ знају о живим бићима. Кроз лабораторијске вежбе и огледе, ученици ће упознати механизме основних животних процеса (упоредо, на представницима свих великих група, али ће се увек кренути од човека као бића које је овом узрасту најближе) и научити како да спроведу једноставна истраживања и реферишу о томе. Кроз вежбе ће се код ученика развити способност посматрања, уочавања, закључивања, генерализације и свега онога што је непоходно приликом истраживања. Особине које се не могу обрадити огледом, обрадиће се кроз истраживачки рад ученика у непосредном окружењу или коришћењем ИКТ (кратких филмова са youtube канала). Ученици ће већину задатака да обављају у пару или групи, чиме развијају способности сарадње и ненасилне комуникације. Све што ученици посматрају или истражују приказиваће цртежом, на коме треба да обележе кључне детаље. На часовима утврђивања ће се углавном користити радни листићи, са одређеним бројем задатака за сваки ниво постигнућа ученика или квиз (интерактивни цд-биологија 5). Степен усвојености градива биће утврђен кроз ангажовање ученика на часу, кроз њихове самосталне истраживачке радове и кроз реализацију и презентацију урађених задатака. Ученици ће бити укључени у вредновање рада група, појединаца и самопроцену, како би оцена остварености постигнућа била што објективнија. У оквиру ове теме реализоваће се иницијално тестирање како би се утврдило предзнање ученика и контролни задатак ради провере степена остварености
---	---

	планираних исхода.
ТЕМА 2: Јединство грађе и функције као основа живота	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: - идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење - истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата	Ова наставна тема реализоваће се кроз 5 часова обраде, 4 часа утврђивања и 1 час вежби. Основне одлике водених и копнених екосистема обрађиваће се коришћењем уџбеника, слика, енциклопедија, а типични становници ових екосистема и помоћу природног и хербарског материјала, модела или збирки које постоје у кабинету. Такође, користиће се и материјал из пројекта “Зелени пакет”. Током обраде различитих екосистема повезиваће се знање из ранијих разреда о разноврсности живог света и прилагођавању грађе са стаништем и начином живота, где ће се организовати дискусије током којих ће ученици моћи да износе своје ставове, размишљања и закључке. Часови обраде реализоваће се мултимедијалном методом -презентације, уз корелацију са географијом. Теренским радом, ученици ће испитати структуру и разноврсност екосистема у близини школе. Ове активности ученици ће реализовати групним радом. Групе ће обилазити околину, посматрати адаптације на улове животне средине у непосредном окружењу школе, фотографисаће карактеристичне примере адаптација на животну средину. Степен усвојености градива биће утврђен кроз ангажовање ученика на часу, кроз њихове самосталне истраживачке радове. Ученици ће бити укључени у вредновање рада група и самопроцену, како би оцена остварености постигнућа била што објективнија.
ТЕМА 3: Наслеђивање и еволуција	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: - прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке	Ова наставна тема реализоваће се кроз 4 часа обраде, 3 часа утврђивања и 1 час вежби. Са основним чињеницама о еволуцији живота на Земљи упознаће се помоћу уџбеника, слика, шема и мултимедијалним садржајима (филм, презентација). Садржај о еволуцији човека може се обрадити и кроз корелацију са историјом (праисторија). Да би ученици развијали своје критичко размишљање имаће задатак да предвиде

- разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота - поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата	утицај фактора средине на изглед живих бића. Са процесом наслеђивања особина упознаће се кроз израду породичних стабала. За процену степена остварености стандарда у овој теми користиће се наставни листићи са питањима, мозгалицама, укрштеницама и проблемским задацима. У оквиру ове теме реализоваће се и контролни задатак за проверу степена остварености планираних исхода.
ТЕМА 4: Живот у екосистему	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: - доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи - направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу - предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасиљан начин - илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице	Ова наставна тема реализоваће се кроз 5 часова обраде, 4 часа утврђивања и 4 часа пројектне наставе. Организоваћемо теренски рад где ће ученици анкетирањем мештана свог села сазнати какво је мишљење људи о стању у животној средини. На интернету ће проналазити текстове о значају биљака и животиња за човека и њиховој заштити. У вези са овим темама ученици ће имати пројектне задатке које ће радити по групама, а затим резултате презентовати пред одељењем или пред наставницима, родитељима и мештанима. Да би се ученицима обезбедила могућност да самостално размишљају, производе идеје, изводе закључке и јавно износе своје ставове, биће организована дебата на тему заштите животиња. Ученици ће се у оквиру дебате сами оцењивати, чиме развијају такмичарски дух, жељу за стицањем знања и праћењем сопственог постигнућа. Степен усвојености градива биће утврђен кроз ангажовање ученика на часу, кроз њихове самосталне истраживачке радове и кроз реализацију и презентацију урађених пројектних задатака. Ученици ће бити укључени у вредновање рада група и самопроцену, како би оцена остварености постигнућа била што објективнија.

таквих дејстава - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата	
ТЕМА 5: Човек и здравље	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: - идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата	Ова наставна тема реализоваће се кроз 5 часова обраде, 3 часа утврђивања и 1 час вежби. Садржаји ове теме биће реализовани кроз групни и самостални рад ученика. На интернету ће проналазити текстове о утицају брзе хране и дуванског дима на здравље људи, а истраживањем намирница које користе у исхрани провериће присуство штетних адитива. При обради садржаја о репродуктивном здрављу и значају физичке активности, могуће је позвати на час експерте из тих области. Да би се ученицима обезбедила могућност да самостално размишљају, производе идеје, изводе закључке и јавно износе своје ставове, биће организована дебата на тему-пушење или спорт. У оквиру ове последње теме, реализоваће се завршни тест ради провере степена усвојености градива 5. разреда.
Напомена (пројектна настава)- Пројектна настава ће се реализовати у оквиру теме – Живот у екосистему. Активности везане за пројекте изводиће се што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где ће ђаци самостално или у групама проучавати жива бића, прикупљати податке, осмишљавати и реализовати пројекте, а на часовима предвиђеним за ову област да представе резултате.	

ЛИКОВНА КУЛТУРА	
Циљ: Циљ учења Ликовне културе је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: Ритам (4+6)	

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - опише ритам који уочава у природи, окружењу и уметничким делима - пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте ритма - гради правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или с одређеном намером - користи, у сарадњи са другима, одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналног визуелног ритма - разматра, у групи, како је учио/ла о визуелном ритму и где та знања може применити	За реализацију наставне теме предвиђена су 4 часа обраде и 6 часова утврђивања (вежбања). У току обраде новог градива ученици ће бити упознати са новим ликовним техникама, материјалима, уметничким правцима и њиховим представницима, а за време утврђивања реализоваће се интензивнији самостални рад са различитим материјалима и техникама. Ученици се кроз теоријски увод и практичан рад упознају са врстама ритма у визуелном изражавању, и са ритмом као принципом компоновања. Ученици се упознају и са значајем наслеђа праисторије на тлу Србије.
ТЕМА 2: Линија (10+10)	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: - опише линије које уочава у природи, окружењу и уметничким делима - пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте линија - гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала - користи одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналних цртежа - црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог - разматра, у групи, како је учио/ла о изражајним својствима линија и где се та знања примењују - искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности	За реализацију наставне теме предвиђено је 10 часова обраде и 10 часова утврђивања. У току обраде ученици ће се упознати са једним ликовним елементом (линијом), цртачким техникама, са радовима појединих уметника, док у делу утврђивања предстоји вежбање извлачења различитих квалитета линија на основу задатих тема - мотива користећи различите цртачке технике. Ученици се упознају са врстама линија и њиховим изрежајним својствима, и примењују их у својим радовима. Упознају се са појмовима контурне, текстурне и структурне линије, са појмом и врстама цртежа, као и са техником колажа. Упознају се и са постојећим савременим средствима и програмима за цртање као и са наслеђем визуелне културе (старе цивилизације). Обрада се реализује теоријски и већим делом практично, а утврђивање практично.

ТЕМА 3: Облик (20+14)	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: - пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима - гради апстрактне и/или фантастичне облике користећи одабране садржаје као подстицај за стваралачки рад - направи, самостално, импровизовани прибор од одабраног материјала - наслика реалне облике у простору самостално мешајући боје да би добио/ла жељени тон - обликује препознатљиве тродимензионалне облике одабраним материјалом и поступком - преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност - комбинује ритам, линије и облике стварајући оригиналан орнамент за одређену намену - објасни зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе - разматра, у групи, како је учио/ла о облицима и где та знања примењује	За реализацију ове наставне теме предвиђено је 20 часа обраде и 14 часова утврђивања. У току обраде градива ученици ће се упознати са обликом (основним површинским и тродимензионалним) и на који начин исте да користе како би поједноставили цртање, затим где се све користи облик у ликовној уметности и са делима одређене групе уметника. У фази утврђивања ученици користе различите медије (вајарске, цртачке, сликарске) стварајући дводимензионалне и тродимензионалне форме (облике). Обрада се рализује теоријски и већим делом практично, а утврђивање практично. Ученици уочавају облике у природи и облике око себе, као и реалне облике у ликовној целини. Кроз цртање скица увежбавају свођење неправилних облика на једноставне геометријске облике. На примерима уочавају боје, текстуре и структуру различитих облика, упоређују величину и однос облика у простору, уочавају статичне и динамичне облике, и значај светлости за опажање облика. Упознају се са појмовима обликовања и преобликовања, као и појмом орнамента у уметности. Из области визуелног наслеђа се путем репродукција и разговора упознају се са значајем римских споменика на тлу Србије и са појмом етно културе.
ТЕМА 4: Визуелно споразумевање (6+2)	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: - искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно - пореди различите начине комуницирања од преисторије до данас - обликује убедљиву поруку примењујући знања о ритму, линији, облику и материјалу - изрази исту поруку писаном, вербалном, невербалном и визуелном комуникацијом	Ова тема се реализује кроз 6 часова обраде и 2 часа утврђивања. Ученици се кроз низ примера, разговор о њима и практичан ликовни рад упознају са појмом визуелне комуникације, њеном применом и значајем: невербална и вербална комуникација, писана комуникација, знак и симбол. Ученици се кроз примере - репродукције и разговор упознају са значајем медија, са применом фотографије, плаката, билборда, графичког дизајна као и са значајем културног наслеђа за туризам и познавање сопственог порекла.

- тумачи једноставне визуелне информације - објасни зашто је наслеђе културе важно - искаже своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност	
Напомена: Начин оцењивања: оцењује се ликовни рад ученика, њихово напредовање на пољу визуелне културе и њихов однос према раду. Оцењивање је бројчано, најмање четири пута у току полугодишта. На часовима се примењују фронтални, индивидуални, рад по групама и понекад рад у пару. Преовлађујуће наставне методе су метода практичног рада, дијалогска, метода посматрања и анализирања, илустративно-демонстративна, истраживачка. Могуће је извођење часова корелације са другим предметима, као и учешће у реализацији тематских дана. Ученици имају могућност учествовања на ликовним конкурсима, као и на свим манифестацијама које се организују у школи током школске године. Од наставних средстава осим уџбеника користе се и књиге из области ликовних уметности из школске библиотеке, различите репродукције, као и материјали са интернета (сајтови великих музеја, виртуелне туре, кратки снимци). У току школске године у оквиру пројектне наставе ученици раде на пројекту чију тему заједнички бирају почетком школске године.	

МУЗИЧКА КУЛТУРА	
Циљ: Циљ учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народ	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1. ЧОВЕК И МУЗИКА	
наведе средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; - објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; - искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу	При реализацији плана наставе и учења користиће се методе/технике и облици рада које активирају ученике да буду самосталнији у раду; вршиће се анализа музичких примера, фотографија, ППТ, видео материјала. У реализацији ће се примењивати технике и облици рада који подстичу ученике за самостални рад, рад у пару или групи. Кроз

човека; - реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; - идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба.	одговарајуће примере музичких вежби и композиција обрадити елементе музичке писмености. Обратће се пажња на правилно дисање, положај тела и дикцију и узети у обзир гласовне могућности ученика. За инструментално музицирање користиће се ритмички и мелодијски инструменте. Стало ће бити заступљен принцип активног учешћа ученика на часу. Редовна је употреба аудио или видео снимака или матрица. Уколико буде могуће посетиће се концерти. Биће заступљена креативна употреба мултимедије. Кроз активности подстицаће се и развијати креативно изражавање и ставралаштво ученика. Искуства ученика и знања која поседују из других области биће на сваком часу укључена.
ТЕМА 2. МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	
класификује инструменте по начину настанка звука; - опише основне карактеристике удараљки; - препозна ве зу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; - користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација)	При реализацији плана наставе и учења користиће се методе/технике и облици рада које активирају ученике да буду самосталнији у раду; вршиће се анализа музичких примера, фотографија, ППТ, видео материјала. У реализацији ће се примењивати технике и облици рада који подстичу ученике за самостални рад, рад у пару или групи. Кроз одговарајуће примере музичких вежби и композиција обрадити елементе музичке писмености. Обратће се пажња на правилно дисање, положај тела и дикцију и узети у обзир гласовне могућности ученика. За инструментално музицирање користиће се ритмички и мелодијски инструменте. Стало ће бити заступљен принцип активног учешћа ученика на часу. Редовна је употреба аудио или видео снимака или матрица. Уколико буде могуће посетиће се концерти. Биће заступљена креативна употреба мултимедије. Кроз активности подстицаће се и развијати креативно изражавање и ставралаштво ученика. Искуства ученика и знања која поседују из других области биће на сваком часу укључена.

ТЕМА 3. СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	
изражава сепокретима за време слушања музике; - вербализује свој доживљај музике; - идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; - анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; - илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); - критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; - понаша се у складу са правилима музичког бонтона; - користи могућности ИКТ-а за слушање музике	При реализацији плана наставе и учења користиће се методе/технике и облици рада које активирају ученике да буду самосталнији у раду; вршиће се анализа музичких примера, фотографија, ППТ, видео материјала. У реализацији ће се примењивати технике и облици рада који подстичу ученике за самостални рад, рад у пару или групи. Кроз одговарајуће примере музичких вежби и композиција обрадити елементе музичке писмености. Обратиће се пажња на правилно дисање, положај тела и дикцију и узети у обзир гласовне могућности ученика. За инструментално музицирање користиће се ритмички и мелодијски инструменте. Стало ће бити заступљен принцип активног учешћа ученика на часу. Редовна је употреба аудио или видео снимака или матрица. Уколико буде могуће посетиће се концерти. Биће заступљена креативна употреба мултимедије. Кроз активности подстицаће се и развијати креативно изражавање и ставралаштво ученика. Искуства ученика и знања која поседују из других области биће на сваком часу укључена.
ТЕМА 4. ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	
пева и свира самостално и у групи;	При реализацији плана наставе и учења користиће се методе/технике и облици рада које активирају ученике да буду самосталнији у раду;

- примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); - кроз свирање и покрет развија Сопствену координацију и моторику; - користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; - искаже своја осећања у току извођења музике; - примењује принцип сарадње и Међусобног подстицања у Заједничком музицирању; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; - користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака).	вршиће се анализа музичких примера, фотографија, ППТ, видео материјала. У реализацији ће се примењивати технике и облици рада који подстичу ученике за самостални рад, рад у пару или групи. Кроз одговарајуће примере музичких вежби и композиција обрадити елементе музичке писмености. Обратће се пажња на правилно дисање, положај тела и дикцију и узети у обзир гласовне могућности ученика. За инструментално музицирање користиће се ритмички и мелодијски инструменте. Стало ће бити заступљен принцип активног учешћа ученика на часу. Редовна је употреба аудио или видео снимака или матрица. Уколико буде могуће посетиће се концерти. Биће заступљена креативна употреба мултимедије. Кроз активности подстицаће се и развијати креативно изражавање и ставралаштво ученика. Искуства ученика и знања која поседују из других области биће на сваком часу укључена.
ТЕМА 5. МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	
користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; - изражава своје емоције Осмишљавањем мањих музичких целина; - комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; - учествује у креирању школских приредби,	При реализацији плана наставе и учења користиће се методе/технике и облици рада које активирају ученике да буду самосталнији у раду; вршиће се анализа музичких примера, фотографија, ППТ, видео материјала. У реализацији ће се примењивати технике и облици рада који подстичу ученике за самостални рад, рад у пару или групи. Кроз одговарајуће примере музичких вежби и композиција обрадити елементе музичке писмености. Обратће се пажња на правилно дисање, положај тела и дикцију и узети у обзир гласовне могућности ученика. За инструментално музицирање користиће се ритмички и мелодијски инструменте. Стало ће бити заступљен принцип активног учешћа

догађаја и пројеката; - користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво.	ученика на часу.Редовна је употреба аудио или видео снимака или матрица. Уколико буде могуће посетиће се концерти. Биће заступљена креативна употреба мултимедије. Кроз активности подстицаће се и развијати креативно изражавање и стваралаштво ученика. Искуства ученика и знања која поседују из других области биће на сваком часу укључена.
--	--

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ:Циљ наставе страног језика у основном образовању је развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнању о функционисању страног и матерњег језика. Ученик треба да усвоји она знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи.

Исходи

Начин остваривања

ТЕМА 1: Kennenlernen

Ученици треба да:

- разумеју краће текстове који се односе на представљање и тражење/давање информација личне природе
- поздраве и отпоздраве, представе себе користећи једноставна језичка средства
- поставе и одговоре на једноставна питања личне природе
- разуме и реагује на једноставне исказе, који се односе на изражавање допадања/недопадања
- да кажу шта воле/не воле
- попуњавају формулар са основним информацијама о себи

Почетак комуникације са ученицима је такав да се ја представљам на немачком језику и одмах питам децу узвратно на истом, све време уносећи осећај игре у ту комуникацију, тако што се трудим да запамтим ко је ко. Бројеви су мање-више многим већ познати, те их само охрабрујем да их изговоре ослањајући се при том на знање енглеског.

- напишу кратак текст о себи -разумеју и примењују правила учтиве комуникације	
ТЕМА 2: Meine Klasse	
- питају за број телефона - користе бројеве до 100 да би исказали број телефона и старост - представе друге - питају и кажу шта воле / не воле - именују школски прибор - именују школске предмете и изнесу став о њима - разумеју кратку презентацију на тему - направе кратку презентацију на тему - уочавају сличности и разлике у изгледу школског простора у земљи - циљне културе и код нас	Користећи слике из новина, ученици представљају школске ствари и свој разред. Увођењем разних игрица, ученици лакше памте бројеве и примењују их у примерима, говоре податке колико ко има година, при чему их понекад исправљам у вези са родом-моја, мој, моји..., такође и бројем-он је, они су...
ТЕМА 3: Tiere	
- именују животиње - разумеју једноставнији опис животиња - опишу карактеристике животиње користећи једноставна језичка средства - преносе исказе у трећем лицу - разумеју текст на тему животиња - користе множину именица у описивању животиња - разумеју постављена питања на тему животиња - поставе и одговоре на афирмативна питања на тему животиња - разумеју кратку презентацију на тему омиљене животиње - направе кратку презентацију на тему омиљене животиње - уочавају сличности и разлике у односу према кућним љубимцима	У овој теми у којој се уче животиње, деци су часови занимљиви због коришћења картица у смислу меморијских игрица, те састављања речи од раздвојених папира, тако да ученици у потпуно опуштеној атмосфери игре усвајају заправо све граматичке делове зацртане планом. Кроз мини-дијалоге ученици увежбавају питања и одговоре на задату тему, тако да ученици усвајају нове упитне речи и предлоге локалне природе.

ТЕМА 4: Mein Ttag	
- разумеју једноставна обавештења о хронолошком времену - траже и дају једноставна обавештења о хронолошком времену - опишу дневни / недељни распоред активности - говоре о школским предметима - разумеју текст на тему - напишу текст на тему - разумеју презентацију на тему - направе презентацију на тему - размењују информације на тему - уоче карактеристике живота у школи – наставних и ваннаставних активности	Ученици учествују у глумљењу ситуације у којој посећују једни друге, питају како су, одговарају, нуде једни друге пићем, кафом, тако да у једној јако позитивној атмосфери савладавају задато. Следећег часа варирамо ситуацију и кроз исту игру увежбавамо дане у недељи и свој дневни распоред. Ученици вежбају кратке дијалоге, у којима треба да користе податке које су до сада научили, и то се надограђује глумом у којој ученици представљају свој школски дан. Ученици на тај начин треба да се ослобађају притиска и лакше упуштају у дијалог уз осећај да су већ доста научили. Ученици се даље сусрећу са појмом времена, данима у недељи, затим, увежбавају да писмено и усмено опишу свој дневни распоред. Такође се сусрећу са временским предлозима.
ТЕМА 5: Hobbys	
- разумеју краће текстове на тему - питају и дају информације у вези са темом - разумеју једноставније предлоге и одговоре на њих - упуте једноставан предлог - пруже одговарајући изговор или оправдање - договоре састанак са другом / другарицом - кажу шта знају / не знају - разумеју једноставна питања којима се тражи дозвола и питају за дозволу - разумеју и тумаче статистику - размењују информације на тему - уочавају сличности и разлике у интересовањима својих вршњака у	У овој јединици тема је слободно време и слободне активности. Ученици говоре о својим интересовањима, којим спортовима се баве и шта најбоље умеју да раде, чиме се први пут срећу са модалним глаголом моћи, умети, знати. Уз изражавање својих ставова, треба увежбавати коришћење глагола моћи, умети, знати, како у потврдном тако и у одричном облику. Ученик треба да кроз разне игрице именује слободне активности, правилно користи негацију у реченици, поставља питања и даје одговоре на иста у ратличитим дијалозима. Ученик треба правилно да мења глагол können и примењује у примерима, затим, да постави питање са персирањем као и да пита друга за хоби.

земљи циљне културе и код нас	
ТЕМА 6: Meine Familie	
- разумеју једноставан опис особа - описују особе користећи једноставна језичка средства - разумеју једноставна питања која се односе на тему и одговарају на њих - разумеју обавештења о простору - дају обавештења о простору - разумеју и формулишу једноставне изразе који се односе на поседовање и припадност - разумеју текст на тему	Ова тема би требало да донесе највећи и најконкретнији напредак у комуникацији и разумевању текста на немачком. Сада деци треба објаснити и учити их да не морају да разумеју све речи у тексту, већ да сада могу и доста да се ослањају на контекст. Тема је породица и самим тим је јако згодна за постављање питања и давање одговора, за описивање фотографија и представљање породица у Немачкој. Ученици сада опет глумом раде у једној атмосфери без притиска на учење граматичких и лексичких целина. Једни постављају питања, други одговарају ко су, одакле су, шта раде у Немачкој представљају своју ужу и ширу фамилију,...Опет се састављањем раздвојених папирића кроз игру утврђују свеже научене целине. Певање песмица се увек показује као, такође солидан начин за утврђивање наученог.
ТЕМА 7: Was kostet das?	
- разумеју једноставне изразе који се односе на количини нечега - питају и кажу колико нечега има - на једноставан начин затраже артикле - питају и кажу колико нешто кошта - разумеју жеље и реагују на њих - размене једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама - саопште шта они или неко други жели - разумеју и формулишу једноставне исказе којима се тражи мишљење	Слично теми са животињама, сада се паралелно, док се уче намирнице, треба увежбавати појам рода именица, акузатив за објекат, негација, боје, дијалог, а уче се и глаголи јести и пити, а заједно са њима и појам неправилних глагола у немачком језику. Коришћењем различитих боја за именице различитог рода, ученици лакше савладавају појам рода. Понављају се игре са папирима и глуми се ситуација наручивања хране и пића, при чему причамо и цене, те утврђујемо и бројеве.

- упознају се са валутом немачког говорног подручја	Информацијама о немачким навикама, када је у питању брза храна, покушавам додатно да заинтересујем ученике.
---	---

ВЕРСКА НАСТАВА	
Циљ: Циљ Верске наставе – православног катихизиса јесте да ученици постану чланови Литургијске заједнице, да науче и разумеју основне вредности које њихова вера проповеда. Кроз наставу се пружа један систематичан и целовит приказ живота, схваћен из перспективе православног предања, уважавајући и отворено разговарајући о осталим приступима животу (друге вере, наука, различите теорије о свету и животу). Ученици треба да се упознају са православним искуством које се сведочи кроз Литургијску заједницу која је есхатолошка (будућа) реалност на земљи, кроз историјску реалност Божијег деловања на земљи у Христу и кроз животе многих светитеља и знаменитих хришћанских личности, кроз деловање Цркве у потоњим вековима до дана даншњег и одговарање на савремене и актуелне изазове, као и теме. Циљ је разумети отвореност и лепоту слободе које нам пружа православна хришћанска вера.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: Религија и култура старог света	
Ученици ће моћи да именују неке политеистичке религије и моћи ће да наведу неке од основних карактеристика политеистичких религија и култура старог века.	Тема садржи 4 часа. 3 обраде и 1 утврђивање. Упознавање ученика са садржајем програма и начином рада за овај разред. Кроз питалице и занимљиве квизове извршити прелиминарну систематизацију, као и заинтересованост ученика за даље проширивање знања везано за верску наставу. Казивање о општим одликама светских религија и набрајање истих. Показујем им основна обележја сваке религије путем пројектора или слика, затим користимо уџбеник и додатну литературу

ТЕМА 2: Откривење – свет Библије	
Ученици ће моћи да уоче да се Бог откривао изабраним људима и тако увиде разлику коју Стари Завет даје наспрам митова тога доба. Моћи ће да објасни да је рођење Христово догађај који дели историју на стару и нову еру. Моћи ће да наведе неке од библијских књига, њихове ауторе и оквирно време настанка. Разликоваће Стари и Нови Завет. Биће подстакнути да се односе према Библији као светој књизи и да је као такву треба предано и пажљиво читати.	Тема садржи 3 часа, 2 обраде и 1 утврђивање. Доносим Свето Писмо и практично показујем и објашњавам његову поделу и настанак. Говорим о Откровењу као јединственом случају у нашој религији у односу на све остале. Ову наставну тему обрађујемо уз ишчитавање и неких митова и легенди. Користити библијске причекао и анализу неких делова библије. Кроз пројектне задатке ученике укључити у откривање света
ТЕМА 3: Стварање света и човека	
Ученици ће бити у стању да препричају библијску причу о постању и доживи је као дело љубави Божије. Уочиће да је Бог поред видљивог света створио и анђеле (невидљиви свет). Моћи ће да препричају библијску приповест о стварању човека и уочиће да је човек сличан Богу јер је слободан. Биће подстакнути на развијање осећаја личне одговорности према природи. Биће у могућности да наведу неке од последица првородног греха по човека и читава створену природу. Моћи ће да преприча неке од првих библијских наратива и да разуме њихово значење и значај, те ће бити подстакнути на послушност као израз љубави према Богу.	Тема садржи 6 часова, 3 обраде, 1 утврђивање, 1 вежба и 1 систематизације. Разумевање библијске приче о стварању света као основне идеје да свет има свој почетак и да је Бог тиме даје живот. Уочавање да је стварање добар поступак и да Бог даје сврху свету, а посебно људима који су му слични, да су створени да буду одговорни и посебни, чему нас уче све почетне библијске приче.
ТЕМА 4: Старозаветна историја спасења	
Ученици ће моћи да наведу неке од најважнијих старозаветних личности и догађаја и да уоче везу старозаветних праотаца и патријараха са Христом. Биће у могућности да испричају да јеврејски народ прославља Пасху као успомену на излазак из Египта и знаће да објасне тај библијски наратив. Моћи ће да извуку моралну поуку из	Тема садржи 8 часова, 5 обраде, 2 утврђивања, 1 систематизација. Учимо ко је први човек који је основао Старозаветну Цркву са Богом и са којим се искушењима сусретао том приликом, али и како је бивао награђен после свега. Затим, говоримо и о праведном Јосифу и прасликама Христа у Старом Завету, а онда о Мојсију и животу Јевреја у египатском ропству. Важно је и да ученици разумеју величину и

библијских приповести и да препознају старозаветне личности и догађаје у православној иконографији.	значај Пасхе за Јевреје, као и то какве везе она има са нама. За ове часове користимо библијску карту и Библију. Разумевање значаја и улоге различитих библијских личности, о чијим животима сазнајемо у првој библијској књизи, што даље даје основну идеју на чему се заснива вера и заједница са Богом, куда нас води и шта нам пружа.
ТЕМА 5: Закон Божији	
Ученици ће бити у стању да разумеју околности у којима је Бог дао Закон преко Мојсија. Ученици ће стећи основно знање о томе како заповести Божије дају јасне увиде и смернице у нашем животу. Ученици ће у основи разумети да су Десет Божијих заповести водич и припрема за Христове заповести љубави.	Тема садржи 6 часова, 3 обраде, 1 вежба, 1 утврђивање и 1 систематизација. Разумевање закона Божијег у Старом Завету са идејом да нас читав закон и све заповести уче љубави према Богу и љубави према другим људима.
ТЕМА 6: Месијанска нада	
Ученици ће моћи да разумеју идеју „Обећане земље“ и улогу коју она игра у Старом Завету. Уочиће значај личности највећих јеврејских владара Давида и Соломона, њихове величине, али и искушења и изазова са којима су се сусретали, те како им је вера у свему томе значила. Стећи ће основно знање о Псалмима, као о богослужбеној, молитвеној и поучној поезији. Разумеће улогу и значај пророка у припреми људи за долазак Месије, односно Христа.	Тема садржи 9 часова, 6 обраде, 1 утврђивање, 1 вежбање, 1 систематизација. Разумевање да су различите личности у Старом Завету на различите начине најављивали долазак Божији на свет. Стицање знања о томе зашто је баш Бог њих одабрао и какву су жртву они у свему томе поднели.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	
Циљ: Циљ предмета је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1:ЉУДСКА ПРАВА Права детета	
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права -штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права -аргументује потребу посебне заштите права детета -на примеру препозна уграђеност права детета у основна документа која уређују рад школе -наведе чиниоце који утичу на остваривање дејских права -препозна ситуације кршења дејских права у свакодневном животу и на примерима историјских догађаја	Ученици се подсећају садржаја које су научили из Грађанског васпитања у нижим разредима. Упознајем их са планом рада у петом разреду. Игром „писмо златној рибици“ ученици у групама исписују пет жеља и дефинишу потребе које су у основи тих жеља. Кроз игрицу „Коло“ уочавају значај правила која регулишу односе у некој заједници. Подељени у четири групе дају предлоге, а затим заједнички усвајају 3-4 одељењска правила која ће поштовати током школске године. Подсећам ученике на значај Конвенције о правима детета. Помоћу картица права групишу права по сличности и извештавају, при чему се сагледава колико схватају важност познавања и примене својих права.
ТЕМА 2: ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Школа као заједница	
-искаже свој став о значају поштовања правила у функционисању заједнице -учествује у доношењу правила рада групе и поштује их -понаша се у складу са правилима и дужностима у школи -наведе начине демократског одлучивања -објасни улогу појединца и група у заштити дејских права -реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења дејских права и зна коме да се обрати за помоћ	Ученици се деле у групе и на постеру представљају школу замишљену без правила, извештавају и дискутују о животу у таквој заједници. Упућују се на дефинисање правила одељенске заједнице и правила рада школе. Разговором долазимо до сазнања о одговорности деце и одговорности одраслих (родитеља, наставника). Ученици наводе примере кршења дејских права који су им познати из садржаја обрађених у оквиру наставног предмета Историја и у књижевним делима која читају у оквиру предмета Српски језик и књижевност. Упознајем ученике са гласањем и консензусом као демократским начинима одлучивања. Читањем текстова

	о животу деце у различитим земљама, ученици анализирају која дечја права по Конвенцији о правима детета се крше у датим текстовима.
ТЕМА 3: ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ	
-прихвата друге ученике и уважава њихову различитост -у медијима и књигама које чита налази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама као и примере поштовања различитости -наведе врсте насиља -анализира сукоб из различитих углова учесника и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу -аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба	У циљу што бољег разумевања и усвајања појмова стереотипи и предрасуде наводимо велики броја примера из свакодневног живота. Сличности и разлике међу собом представљају цртежима. На тему толеранције израђују беџеве, које поклањају ученицима других одељења у школи. Знање о врстама насиља и начинима заштите од насиља стичу коришћењем интернета, гледањем кратких филмова и разговором о говору мржње. У сарадњи са Тимом за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања правимо анкету о безбедности ученика у нашој школи. Такође, ученици учествују у дебати на тему: Насиље или спорт. На тај начин размењују и аргументују своје идеје и мишљења.
ТЕМА 4: ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	
-учествује у идентификацији проблема у вези са остварењем права детета у својој школи -учествује у осмишљавању акције, процењивању њене изводљивости и предвиђању могућих ефеката -учествује у извођењу акције, прикупљању и обради података о изабраном проблему користећи различите изворе и технике -презентује, образлаже и аргументује изабрану акцију и добијене резултате -у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин	Користећи знања стечена у прве две наставне теме, ученици подељени у групе, дају идеје на основу којих се могу осмислити акције у школи у корист права детета. Предлози се записују на табли и гласањем се врши избор проблема чијим решавањем ће се ученици бавити. Кроз уводне и завршне игрице, подстичу се на сарадњу и наводе што више извора из којих могу прикупити податке о изабраном проблему. Свака група прави план акције, дефинише почетно стање и циљ који жели да постигне, разматра олакшавајуће и отежавајуће факторе, припрема извештај. Реализују план акције. На видном месту у школи поставља се пано на коме су илустровани резултати њиховог рада.
Слободна наставна активност: ЧУВАРИ ПРИРОДЕ	

Циљ: Циљ учења слободне наставне активности је да ученици стекну знања, понашање, ставове и вредности који су потребни за очување и унапређење животне средине, биодиверзитета, природе и одрживог развоја.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: Упознај живи свет своје околине	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: -поседују развијену свест о личном ангажовању у заштити и очувању животне средине,природе и биодиверзитета. - препозна значај разноврсности живог света - предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима; -користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени	У оквиру наставне теме <i>Упознај живи свет своје околине</i> ученици би најпре требало да се упознају/подсете шта представља појам биодиверзитета и његов значај. Ново градиво се објашњава и повезује са старим, уз издвајање главних појмова (центри биодиверзитета, специјски и генски биодиверзитет). Наведени садржај програма, поред основног теоријског приступа, имаће и активан приступ који је усмерен ка практичној реализацији ван учионице и ка изради малих пројеката сходно условима, могућностима и времену. Примењиваће се рад у групама, рад у пару, употреба мултимедијалних садржаја. Достизање исхода оствариће се и кроз израду панорама, модела, предмета и кроз мала истраживања. Начин приказа резултата може бити задат или по слободном избору. Биће обезбеђен час за презентовање резултата истраживања, да ученици сами процене квалитет и добију повратну информацију од наставника. Примери активности за упознавања живог света непосредне околине: – Употреба апликација за мобилне телефоне за препознавање биљака и животиња као на пример “Pl@ntNET plant identification” и “BirdNET bird sound identification” или „Птице на длану”. – Употреба једноставних кључева за одређивање група организама. – Израда онлајн хербаријума и инсектаријума – Истраживање биодиверзитета своје околине – истраживање на терену, мапирање врста (бележе, фотографишу или на други начин документују присуство одређене врсте у сопственом окружењу и од прикупљеног материјала направе постер презентацију или презентацију у PowerPoint-y). – Самостални истраживачки рад „Усвоји дрво”: истраживање о биологији и екологији одабране врсте (порекао (аутохтоно, алохтоно), основне карактеристике екологије врсте, при чему се могу прикупити отисци листа, коре, плода) цртежом их

	приказати и презентовати. Степен усвојености градива биће утврђен кроз ангажовање ученика на часу, улагање труда у дискусији на задату тему, доношење потребног материјала за час, кроз њихове самосталне истраживачке радове и кроз реализацију и презентацију урађених пројектних задатака. Ученици ће бити укључени у вредновање рада група и самопроцену, како би оцена остварености постигнућа била што објективнија.
ТЕМА 2: Значај живог света за човека	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: -препозна значај живог света за човека -има свест о томе који је биолошки, етнолошки и практични значај одржавања „старих” локалних и аутохтоних врста и сојева/сорта/раса (очување генофонда, добијање квалитетније хране, промоција локалних производа, подршка локалних узгајивача, локалне културе и локалне економије). -има развијену свест о личном ангажовању у заштити и очувању животне средине и природе -има здрав однос према себи, и оним што га окружује -на основу стечених знања изабере квалитетне и здраве стилове живота – критички се односи према употреби и злоупотреби природе -користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата – табеларно и графички представи прикупљене	У оквиру наставне теме <i>Значај живог света за човека</i> ученици би требало да се упознају са значајем биљног покривача, аутохтоним расама и сортама живог света Србије и утицајем климатских промена на њих. На часовима ће се радити на усмеравању интересовања и креативности ученика у покушају да самостално објасне узроке и последице човековог дејства на животну средину. Обрада нових садржаја реализоваће се коришћењем слика, енциклопедија, научних часописа, видео материјала, интернета и природног материјала. Достизање исхода оствариће се и кроз различите вежбе и практичне активности, посматрање, бележење, анализирање, дискутовање, закључуивње, прикупљање података, обрађивање истих, израда презентација. Предложене активности које воде ка том циљу: – Гајење лековитог, зачинског и аутохтоног биља (у башти, саксији). – Теренски рад са циљем упознавања самониклих јестивих биљака и израда јеловника у који су укључене те биљке. – Истраживање аутохтоних раса животиња и сорти биљака локалног подручја. – Огледи: спирање земљишта , температура ваздуха и земљишта – поређење температуре изнад бетона и зелених површина - Изградњи станица за надгледање локалне климе и прикупљање података о атмосферским појавама које највише утичу на живи свет. Начин приказа резултата може бити задат или по слободном избору. Биће обезбеђен час за презентовање резултата истраживања, да ученици сами процене квалитет и

податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени	добију повратну информацију од наставника Степен усвојености градива биће утврђен кроз ангажовање ученика на часу, улагање труда у дискусији на задату тему, доношење потребног материјала за час, кроз њихове самосталне истраживачке радове и кроз реализацију и презентацију урађених пројектних задатака. Ученици ће бити укључени у вредновање рада група и самопроцену, како би оцена остварености постигнућа била што објективнија.
ТЕМА 3: Помозимо да преживе	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: - разуме да поједине људске активности угрожавају врсте и да људи могу активно да учествују у њиховом очувању -препозна негативне активности у непосредном окружењу и уочи последице истих -поседује свест о потреби заштите животне средине и угрожених врста -уочава, формулише, анализира и решава проблем -користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени	Садржаји ове теме доприносе надограђивању претходно стечених знања из претходне две теме. Ново градиво се објашњава и повезује са старим, уз издвајање главних појмова (црвене књиге, црвене листе, заштићена природна добра, пестициди). Исходи предвиђени за ову тему ће се остваривати коришћењем слика, шема и цртежа, коришћењем мултимедијалних презентација и разговором о ономе што ученици већ знају о угрожавању и заштити биодиверзитета. Садржаји који се не могу обрадити кроз горе описане методе, обрадиће се коришћењем кратких филмова са youtube канала. Обрада садржаја и реализација пројекта може да буде праћена радионичарским, односно групним радом. Кроз такав начин рада ће се код ученика развити способност посматрања, уочавања, закључивања, генерализације и свега онога што је непоходно приликом истраживања. Сумирањем резултата свих парова/група ученици стичу целовиту слику о значају биодиверзитета и проблемима угрожавања врста. Кроз Пројекат: Помозимо птицама/опрашивачима/јежевима... да преживе: утврђивање стање (присуство и бројност) у својој околини (школско двориште, парк, башта...); степен угрожености на основу научне литературе, истраживање потребае врста/врсте за одређеним типом вештачког станишта/склоништа (облик, боја, материјал, где поставити хранилицу, појилицу, склониште, „хотел за инсекте”); вршити одабир материјала за израду хранилица,... Примери осталих активности: - разговор са пчеларом: посета локалном пчелару или организовање посете и

	интервјуа са пчеларем у школи), - истраживање о природним непријатељима инсеката, о биљним репелентима - акција- Засади дрво Степен усвојености градива биће утврђен кроз ангажовање ученика на часу, улагање труда у дискусији на задату тему, доношење потребног материјала за час, кроз њихове самосталне истраживачке радове и кроз реализацију и презентацију урађених пројектних задатака.
ТЕМА 4: Ја чувам природу	
По завршеној теми ученик ће бити у стању да: -поседује вредности, ставове и вештине и понашање у складу са одрживим развојем -примењује рационално коришћење природних ресурса -поседује радозналост и одговорност - уочава, формулише, анализира и решава проблем -користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени	У оквиру теме <i>Ја чувам природу</i> ученици би требало да упознају заштићене локалне природне вредности, развију свест о значају одрживог коришћења природних ресурса, као и о утицају човека и сопственој одговорности по локалну животну средину. Обрада нових садржаја реализоваће се коришћењем слика, енциклопедија, научних часописа, видео материјала и интернета. Достизање исхода оствариће се и кроз различите вежбе и практичне активности, посматрање, бележење, анализирање, дискутовање, закључуивње, прикупљање података, обрађивање истих, израда презентација. Начин приказа резултата може бити задат или по слободном избору. Биће обезбеђен час за презентовање резултата истраживања, да ученици сами процене квалитет и добију повратну информацију од наставника. Примери активности: – Израда графикона и сликовних панова и презентација о рационалној употреби енергије и воде у мом домаћинству, школи. – Израда бонтона понашања у природи (онлајн, пано, презентација, свеска). – Формирање еко-патроле. – Заштићене природне вредности моје околине (истраживање, посета, разговор са управљачем, дозвољене активности у зонама заштите...). – Која подручја или елементе природе моје околине треба заштитити (истраживање и предлози ученика, дискусија, утврђивање приоритета, израда презентације о предложеном подручју или добру, презентовање).

	– Истраживање на терену– Примери позитивног и негативног утицаја човека на животну средину у мојој околини - приказ примера са образложењима, вршњачка едукација, едукација ученика млађих разреда од стране старијих ученика. Степен усвојености градива биће утврђен кроз ангажовање ученика на часу, улагање труда у дискусији на задату тему, доношење потребног материјала за час, кроз њихове самосталне истраживачке радове и кроз реализацију и презентацију урађених пројектних задатака. Ученици ће бити укључени у вредновање рада група и самопроцену, како би оцена остварености постигнућа била што објективнија.
Напомена- Циљ изборног предмета се остварује кроз низ међупредметних корелација (са биологијом, географијом, ликовном културом, информатиком, техником и технологијом. Изводиће се што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где ће ђаци самостално или у групама проучавати, прикупљати податке, осмишљавати и реализовати пројекте, а затим на часовима представљати резултате уз употребу ИТ или различитих ликовних техника. У току реализације програма планирна је сарадња са локалним институцијама, јавним установама, другим школама и удружењима. У зависности од потреба ученика и међупредметне корелације могуће је ротирати наставне јединице током године.	

Слободна наставна активност: ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА	
Циљ: Циљ наставе Вежбањем до здравља је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.	
Исходи	Начин остваривања
ТЕМА 1: Елементарна техника и физичке способности-Вежбање, здравље и животна средина	
По завршетку теме ученик ће бити у стању да: – дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље; – упоређи специфичности вежбања у спорту и	На овим часовима посебан акценат се ставља на: - развијање физичких способности које се континуирано реализује у уводном и припремном делу часа путем вежби обликовања. Може се користити за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има

ван спорта; – разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима; – има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању; – препозна ситуације у којима не сме да вежба; – препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и здравље;	на њихов развој. - ученици понављају технику обрађену на часовима физичког, усавршавају је и оспособљавају се за даљи детљнији рад. -Активност се изводи на школском терену или учионици, уз развијање опште снаге, предавања о правилном држању тела и важности физичког вежбања. Како свако вежбање није аутоматски и здраво, на различитим примерима, треба ученицима указати на разлику између правилног и неправилног вежбања и више пута се током целог програма враћати на то јер се ради о важном исходу
ТЕМА 2: Моторичке вештине и специфичности-Исхрана и вежбање	
По завршетку теме ученик ће бити у стању да: – повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет; – поштује еколошка правила у средини где вежба; – правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању; – критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за њихово достизање; – користи поуздане изворе информација о утицају исхране и вежбања на здравље и физички изглед;	Прихватање моторичких знања, умења и навика, остварује се кроз примену обавезних и препоручених програмских садржаја вежбања примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода. Усвојена знања, умења и навике треба да омогуће ученицима њихову примену у спорту, рекреацији и специфичним животним ситуацијама. Усвајање знања, умења и навика је континуирани процес индивидуалног напредовања ученика у складу са његовим психо-физичким способностима. Активност се изводи на школском терену или у учионици, уз предавања о исхрани током тренажног процеса, као и о лошој исхрани.

– разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела; – препозна ризике гојазности и мршавости; – наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу;	
ТЕМА 3: Здравствено васпитање-Вежбање и изглед	
По завршетку теме ученик ће бити у стању да: – критички се односи према рекламираним производима животних намирница; – аргументовано дискутује о физичким активностима и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета; – доведе у везу вежбање са правима детета; – аргументује значај вежбања после болести и неких повреда;	Остваривањем ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту, рекреацији и здрављу. Ова наставна област остварује се кроз свеорганизационе облике рада у вежбањем до здравља и обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању, здрављу и раду; развијање и неговање фер-плеја; препознавање негативних облика понашања у спорту и навијању; вредновање естетских вредности у физичком вежбању, рекреацији и спорту; развијање креативности у вежбању, значај вежбања после болести или повреда. Активност се изводи на школском терену и учионици у виду тренинга, уз развијање опште снаге, и увођење у такмичарски процес, разговор о фер плеју и спортском понашању на утакмицама и турнирским такмичењима; поштовањем другова, и заштити животне средине као и развијањем свести о нездравим намирницама које се пласирају. Рад на садржајима у оквиру ове теме има за циљ да ученици прихвате своје тело, његове потребе и могућности што је важно јер одрастају у култури где медији и друштвене мреже намећу идеал физичког изгледа који је најчешће удаљен од реалних пропорција људи.

ТЕМА 4: У вежбању једнаки	
По завршетку теме ученик ће бити у стању да: – поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе примере равноправности и неравноправности у спорту; – преферира физичке активности на свежем ваздуху са другом децом у односу на седење код куће за компјутером.	Садржаји ове теме су важни за формирање правилног става према вежбању и развоју компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. Ученици су већ упознати са садржајем овог програма у смислу колики значај има физичко вежбање у остваривању права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење. Доступност опреме и простора за вежбање је повезана са правима и ученици могу организовати покретање иницијативе да се направе неке промене у том смислу нпр. да се у околини школе у парку поставе справе за вежбање или да. Таква иницијатива може бити покренута заједно са ученицима који похађају Грађанско васпитање јер у петом разреду програмом је предвиђена акција у корист права ученика. Код рада на родној равноправности у вежбању и спорту важно је да се она не представи да су једнаки захтеви у вежбању за мушкарце и жене. Неопходно је да ученици увек воде рачуна о уважавају различитих потреба, могућности и физичких ограничења као и да препознају примере дискриминације кад су за исти спорт и исто постигнут резултат мушкарци и жене различито награђени.